

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกามในพระสูตรตันตปิฎก

Conceptual Metaphor of Gama in Suttantapitaka

พระมหาวีระ บุญนาดี*

Pramaha Weera Boonnadee

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับกามและวิเคราะห์มโนทัศน์กามที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกโดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของ Lakoff & Johnson (1980, PP.3-4) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ถ้อยคำที่ปรากฏนั้นสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกาม 9 ประเภท ได้แก่ [กามคือกระดูก] [กามคือวัตถุสิ่งของ] [กามคือสัตว์] [กามคือผลไม้] [กามคือพืช] [กามคือหนี้สิน] [กามคือมนุษย] [กามคือสิ่งเหนือธรรมชาติ] และ [กามคืออาวุธ] ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบในการศึกษานี้เมื่อพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า มีการเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมอย่างได้ชัดเจนเกี่ยวกับกามและสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่ถูกเปรียบกับกามล้วนเป็นสิ่งที่น่ากลัวและมีโทษมาก ทำให้เกิดความทุกข์มากกว่าความสุข ฉะนั้น กามเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องรู้เท่าทัน อารมณ์และหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล รวมถึงมนุษย์จะต้องฝึกจิตของตนให้ตั้งมั่น ไม่หลงไปตามอำนาจของกาม และที่สำคัญไม่หมกมุ่นในกามมากจนเกินไป ซึ่งในแต่ละวันมนุษย์เรานั้นจะถูกกระตุ้นหรือเร้าด้วยอำนาจกามทำให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาตามความอยากของตน ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้อง ฝึกจิต หรือ อบรมจิต ให้มีสติในการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากอำนาจของกามได้

คำสำคัญ: อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์, กาม, พระสูตรตันตปิฎก

* นักศึกษาศาสาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The aim of this research is to study the conceptual metaphors of Gama (sexual desire) in the Basket of Sermons (Suttantapitaka). This analysis is primarily based on the theory of conceptual metaphor (Lakoff & Johnson, 1980, PP.3-4). The study reveals 9 categories of conceptual metaphors. There are [GAMA IS A BONE] [GAMA IS A THING] [GAMA IS AN ANIMAL] [GAMA IS A FRUIT] [GAMA IS A PLANT] [GAMA IS DEBT] [GAMA IS A HUMAN] [GAMA IS SUPERNATURAL] [GAMA IS WEAPON]. The metaphorical words which found in this study according to Buddhist principle showed that there is a comparison the abstract to the concrete about Gama obviously and the words reflected in which are compared with Gama. It is very scary and punishable makes humans suffered more than happy. So Gama is what humans must be aware of emotions and further avoid. Humans must practice mind to be strong, especially, do not be obsessed by erotic power and should not be consumed by sexual passion too much. In daily Life, humans are stimulated or pushed with erotic power and show behavior by self-desire. Therefore, humans will have to be conscious in their way of life and practices according to the Threefold Training of Buddhism: morality, concentration and wisdom, for the disengagement from sexual desire.

Keywords: conceptual metaphor, sexual desire, Suttantapitaka

บทนำ

ในการดำเนินชีวิตยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้คนย่อมมีความใคร่ความปรารถนาทั้งนั้น นับว่าเป็นเรื่องปกติที่คนเราทุกคนต้องการเสวยสุขมากกว่าทุกข์ การกระทำเช่นนั้นชวนให้รักชกให้ใคร พาใจให้กำหนดยินดีในรูป (สิ่งที่ตามองเห็น) เสี่ยงกลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่กายสัมผัส) เป็นอารมณ์ กล่าวคือ สิ่งที่ยึดติดใจให้ปรารถนาให้รักใคร่ เป็นต้น จึงเรียกว่า "กามารมณ์" ฉะนั้นคำว่า กาม แปลว่า ความใคร่ ความอยาก ความปรารถนา หรือสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546, หน้า60)

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เมื่อสัตว์ปรารถนากามอยู่ ถ้ากามนั้นย่อมสำเร็จแก่สัตว์นั้นและสัตว์นั้นได้กามตามปรารถนาแล้ว ย่อมเป็นผู้มีใจแน่นอนเมื่อปรารถนากามนั้น ฉะนั้นความพอใจ ความกำหนด ความดำริ ความเพลิดเพลิน คือ ความใคร่ในกามทั้งหลาย ความปรารถนาในกาม ความเสนาหาในกาม ความเร้าร้อนในกาม ความหลงในกาม ความติดใจในกาม ห่วงคือกาม ความประกอบในกาม ความยึดถือในกาม (พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 21, 2539, หน้า 2)

จากงานวิจัยเกี่ยวกับธรรมะที่จัดอยู่ในฝ่ายอุกฤษฏ์ เช่น อุปลักษณะกิเลสในภาษาไทยของ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555, หน้า 24) พบว่า ถ้อยคำอุปลักษณะสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับกิเลสในภาษาไทย ได้แก่ [กิเลส คือ สิ่งมีชีวิต] [กิเลส คือ วัตถุสิ่งของ] [กิเลส คือ ศัตรู] [กิเลส คือ สิ่งสกปรก] [กิเลส คือ สิ่งล่อตาล่อใจ] [กิเลส คือ ไฟ] [กิเลส คือ ความมืดมัว] [กิเลส คือ ของเหลว] และ [กิเลส คือ โรค]

งานวิจัยของ พระมหาธีระพล สุขแสง (2546, หน้า1-2) ได้ศึกษากิเลสตามแนวคิดของพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สภาวะธรรมที่เกิดดับหรือเป็นไปร่วมกับจิต ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้จิตเศร้าหมองและขัดขวางความเจริญทางจิต โดยที่พฤติกรรมของบุคคลที่ปรากฏทางกายและวาจาเกิดจากการกระตุ้นเร้าของกิเลสภายในจิตใจ พฤติกรรมของแต่ละบุคคลและของสังคมที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของกิเลส จัดเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เพราะเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น กิเลสเป็นต้นตอของปัญหาชีวิตที่ทำให้มนุษย์ประสบความทุกข์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวคือ ในระยะสั้นชีวิตได้รับความทุกข์เพราะประสบสิ่งไม่พึงประสงค์ สูญเสียสิ่งพึงประสงค์ หรือไม่ได้รับผลตามความคาดหวัง ส่วนในระยะยาวชีวิตได้รับความทุกข์เพราะการเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ในสังสารวัฏ

Lakoff & Johnson (1980, PP. 3-4) ผู้เริ่มศึกษาอุปลักษณะตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน ได้เสนอไว้ว่า การใช้ภาษาของมนุษย์ในชีวิตประจำวันนั้นปรากฏในรูปแบบการเปรียบเทียบ มีรูปภาษาที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ แสดงให้รู้ว่าคนในสังคมมีระบบความคิดหรือมโนทัศน์เป็นอย่างไร อุปลักษณะไม่ใช่เพียงการใช้ในเรื่องราวเท่านั้น แต่ยังสามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดและมโนทัศน์ของมนุษย์ที่สามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบมีเหตุผล ในการศึกษาทางด้านภาษาพบว่า มีการใช้รูปภาษาที่เป็นอุปลักษณะในด้านวรรณคดีหรือร้อยกรอง โดยผู้แต่งใช้อุปลักษณะเพื่อให้งานประพันธ์เกิดภาพพจน์ สร้างอารมณ์แก่ผู้อ่าน แต่อุปลักษณะในเชิงภาษาศาสตร์ไม่ได้เป็นการใช้ภาษาเพื่อก่อให้เกิดภาพพจน์อย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาอีกด้วย

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกามในพระสุตตันตปิฎก กล่าวคือ ถ้อยคำที่นำมาเปรียบเทียบกับกาม รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับกามตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ และศึกษาตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานเพื่อให้เกิดความเข้าใจของคำว่า กาม ที่สามารถเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีการใช้อุปลักษณะกามคือกระดูก ดังตัวอย่างเช่น

คฤหบดีเปรียบเหมือนสุนัขอันความเพียเพราะความหิวเบียดเบียนแล้ว พึงเข้าไปยืนอยู่ใกล้เชิงของนายโคฆาต นายโคฆาตหรือลูกมือของนายโคฆาตผู้ฉลาด พึงโยนร่างกระดูกที่เช็ดชำระและออกจนหมดเนื้อแล้วเปื้อนแต่เลือดไป ยังสุนัข ฉันทิ ดูรคฤหบดี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน สุนัขนั้นทะร่างกระดูกที่เช็ดชำระและออกจนหมดเนื้อ เปื้อนแต่เลือด จะพึงบำบัดความเพียเพราะความหิวได้บ้างหรือจากข้อความข้างต้นเราพบว่า กามคือกระดูก สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า กามเป็นสาเหตุของการทำให้มนุษย์หลงใหลทำให้จิตใจเศร้าหมองยึดติด อยู่ในรูป หรือวัตถุกามและขัดขวางความเจริญทางจิตทำให้ลุ่มหลงติดในวัตถุกามจนไม่สามารถพ้นทุกข์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์กามในพระสุตตันตปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์หมโนทัศน์เกี่ยวกับกามในพระสุตตันตปิฎก

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานในการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) ของ Lakoff & Johnson (1980, PP. 3-4) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเพื่อศึกษารูปภาษาและคำที่พระพุทธรเจ้าตรัสเกี่ยวกับ กามในพระสุตตันตปิฎก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยสืบค้นข้อมูลในส่วนที่กล่าวถึงกาม ได้แก่ ขุททกนิกาย มัชฌิมนิกาย และ สังยุตตนิกาย ซึ่งเป็นหมวดหมู่ที่จัดอยู่ในพระสุตตันตปิฎกจากนั้นผู้วิจัยจะคัดเลือกธรรมะ โดยพิจารณาเนื้อหาและความหมายที่เกี่ยวกับกามและพิจารณาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีการเปรียบเทียบถึงกาม ซึ่งลักษณะการเขียนในพระสุตตันตปิฎกจะมีโครงสร้างที่เปรียบชัดเจน เช่น เป็น คือ เปรียบเหมือน พร้อมแสดงการ วิเคราะห์ข้อมูลและถ้อยความหมายระหว่างวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง

สัญลักษณ์ในงานวิจัย

เครื่องหมาย $\longrightarrow$	ใช้แสดงการถ้อยความหมายระหว่างวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง
เครื่องหมาย []	ใช้แสดงอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับกาม
อักษรตัวเอน/หนาและขีดเส้นใต้	ใช้แสดงตัวอย่างถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับกาม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบ พบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับกามได้ 9 ประเภทได้แก่ [กามคือกระดูก] [กามคือวัตถุสิ่งของ] [กามคือสัตว์] [กามคือผลไม้] [กามคือพืช] [กามคือหนี้สิน] [กามคือมนุษย์] [กามคือสิ่งเหนี่ยวรั้งชาติ] [กามคืออาวุธ]

1. [กามคือกระดุก] อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือกระดุก] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับกระดุกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีลักษณะเชื่อมโยงบางประการของกระดุกกับกามจากการศึกษาข้อมูลในพระสุตตันตปิฎก พบถ้อยคำอุปลักษณ์ *กระดุก ร่วงกระดุก โครงกระดุก* นำมาใช้กล่าวเปรียบเทียบถึงกาม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 1 นายโคฆาตหรือลูกมือของนายโคฆาตผู้ฉลาด พึงโยน*ร่วงกระดุก*ที่เช็ดชำระและออกจนหมดเนื้อแล้วเปื้อนแต่เลือดไปยังสุนัข ฉนฺได ตูรคฺคหฺบติ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน สุนัขนั้นแตะร่างกระดุกที่เช็ดชำระและออกจนหมดเนื้อ เปื้อนแต่เลือด จะพึงบ้ำบัดความเปลือยเพราะความหิวได้บ้างหรือ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 1 พบการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายที่เกี่ยวข้องกับร่างกระดุก นำมาใช้กล่าวเปรียบเทียบถึงกาม สะท้อนให้เห็นว่า ร่างกระดุกเป็นของมีความยินดีน้อยกล่าวคือไม่เป็นที่น่าดู หรือน่ายินดี เมื่อสุนัขหิวมาแตะเข้า ยิ่งแตะยิ่งเหนียว ยิ่งหิว อร่อยก็ไม่เต็มอยาก ไม่เต็มอึดพลาดท่าแตะพลาดไปถึงพันทักได้ คนเราก็มเหมือนกันที่หลงว่า เสพกามแล้วจะมีความสุข แต่เป็นความสุขชั่วขณะเท่านั้น ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง หลงในกามแล้ว จะไม่รู้จักคำว่า พอ เมื่อไม่อึดก็เป็นทุกข์ มีความคับแค้นมากในกามนี้จึงเป็นเหตุให้จิตใจเศร้าหมองได้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายโยงความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ กระดุก ไปยังมโนทัศน์ปลายทาง คือกาม ซึ่งเป็นการถ่ายโยงความหมายแบบเชิงเดียวได้ ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง		มโนทัศน์ปลายทาง
[กระดุก]		[กาม]
ร่างกระดุก โครงกระดุก	→	วัตถุกามอันน่าใคร่
สุนัขที่แตะกระดุก	→	ผู้เสพกาม (ผู้ใคร่ในกาม)
การแตะร่างกระดุก	→	ความทะยานอยากในกาม
กระดุกที่เปื้อนเลือด	→	ความไม่อึดในกาม

จากการถ่ายโยงความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ร่างกระดุก หรือโครงกระดุก เปรียบกับวัตถุกามที่น่าใคร่ น่าพอใจเป็นที่ดึงดูดใจของสัตว์ (มนุษย์) การแตะร่างกระดุกเปรียบได้กับความหิวความทะยานอยากในกาม กระดุกที่เปื้อนเลือดเปรียบได้กับความไม่รู้จักพอในกามหรือไม่อึดในกาม เปื้อนแต่เลือด ไม่มีเนื้อติดอยู่เลย ไม่สามารถบรรเทาความหิวความอยากได้

2. [กามคือวัตถุสิ่งของ] อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือวัตถุสิ่งของ] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีลักษณะเชื่อมโยงลักษณะบางประการของวัตถุสิ่งของกับกาม จากข้อมูลพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่อยู่ในวงความหมายของสิ่งของมาใช้ในการเปรียบเทียบถึงกาม เช่น *คบเพลิง ถ่านเพลิง* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 2 ตูรคฺคหฺบติ เปรียบเหมือนหลุม*ถ่านเพลิง* ลึกกว่าชั่วบุรุษหนึ่ง เต็มด้วย*ถ่านเพลิง*อันปราศจากเปลว ปราศจากควัน บุรุษผู้รักชีวิต ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์พึงมา บุรุษมีกำลังสองคนช่วยกันจับแขนบุรุษนั้นข้างละคน ผุดเข้าไปยังหลุมถ่านเพลิง ฉนฺได ตูรคฺคหฺบติ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 2 พบว่า ถ่านเพลิง ถูกนำมาใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบถึงกาม กล่าวคือ กามคือ ความเร่าร้อน เช่นดังคบเพลิงที่ลุกโพลง เมื่อตกไปในหลุมถ่านเพลิงบุคคลนั้นจะถึงซึ่งความตาย ต้องทนทุกข์ทรมานย่ำแย่ คนเรา ที่ตกอยู่ในอำนาจกามก็เหมือนกัน ต้องทนทุกข์จากการเสพกาม ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการ ถ่ายโยงความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ วัตถุสิ่งของ ไปยังมโนทัศน์ปลายทาง คือ กามซึ่งเป็นการถ่ายโยง ความหมายแบบเชิงเดี่ยวได้ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง		มโนทัศน์ปลายทาง
[วัตถุสิ่งของ]		[กาม]
ถ่านเพลิง คบเพลิง	→	กาม
คนถือคบเพลิง	→	ผู้เสพกาม
ถ่านเพลิงที่ลุกโพลง	→	กามารมณ์ (ความเร่าร้อนในกาม)
ตกไปในหลุมถ่านเพลิง	→	ตกไปในอำนาจของกาม

จากการถ่ายโยงความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ถ่านเพลิง คบเพลิง เปรียบได้กับ กาม หรือวัตถุกาม ที่บุคคลถือคบเพลิง กล่าวคือผู้เสพกาม เดินไปพร้อมกับคบเพลิงที่ลุกโพลง เปรียบได้กับ อารมณ์ที่เร่าร้อนในทาง เสพกาม ถ้าไม่ปล่อยคบเพลิงที่ลุกโพลงย่อมไหม้มือได้ฉับใด วัตถุกามที่ทำให้บุคคลหลงใหล ย่อมนำความทุกข์ ความเสียใจมาให้ในภายหลังได้ฉับนั้น เพราะเห็นแก่ความสุขเล็กน้อยที่ไม่ยั่งยืน

3. [กามคือสัตว์] อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือสัตว์] เป็นการนามโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์มาใช้เป็น แบบเปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกามซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยง ลักษณะบางประการของสัตว์กับกาม จากข้อมูลพบบ่อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์ ได้แก่ ปลา สุนัข แมงมุม งู นำมาใช้กล่าวเปรียบเทียบถึงกามดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 3 ไฟที่จะเสมอด้วยราคาไม่มี เราย่อมเร่าร้อนด้วยกามราคา จิตของเราถูกกามราคาเผาไหม้อยู่ สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดถูกราคะย่อมแล้ว ย่อมตกลงไปสู่กระแสน้ำกิเลสทั้งหลายประดุจแมงมุมตกลงไปสู่สายใยที่ ตนเองทำไว้ ฉะนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 3 พบว่ามีการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์มาใช้กล่าวเปรียบเทียบถึงผู้ที่ใคร่ใน กาม คือ แมงมุม ตกไปสู่ใยที่ตนเองทำไว้ กามก็เช่นเดียวกันเมื่อคนเราถูกกามครอบงำจิตแล้ว ย่อมตกไปสู่อำนาจ ของกาม จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายโยงความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ สัตว์ ไปยังมโนทัศน์ปลายทางคือกาม ซึ่งเป็นการถ่ายโยงความหมายแบบเชิงเดี่ยวได้ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง		มโนทัศน์ปลายทาง
[สัตว์]		[กาม]
แมงมุม	→	ผู้ใคร่ในกาม
ใย	→	วัตถุกาม (สิ่งที่ตั้งใจให้ปรารถนาให้รักใคร่)
การติดอยู่ในใย	→	การถูกครอบงำด้วยกาม/โทษของกาม

จากการถ่ายโยงความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แมงมุม คือ ผู้เสพกามติดอยู่ในใยคือสิ่งที่ตั้งใจให้ ปรารถนาให้รักใคร่ ไม่สามารถหลุดออกได้ ทำให้บุคคลผู้หลงติดอยู่ได้รับโทษทรมานทุกข์ทรมาน

4. [กามคือผลไม้] อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือผลไม้] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับผลไม้มาใช้เปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของผลไม้กับกาม จากข้อมูลพบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของผลไม้ ได้แก่ *ผลไม้ ผลกิมปิกกะ* ถ้อยคำที่แสดงอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือผลไม้] ปรากฏในข้อมูลดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 4 ผู้ใดไม่รู้โทษในอนาคต มัวเสพกามอยู่ ผลที่สุดกามเหล่านั้นก็จะกำจัดบุคคลนั้นเสียเหมือน *ผลกิมปิกกะ*กำจัดผู้กินให้ถึงตาย ฉะนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 4 พบถ้อยคำ ผลไม้ ผลกิมปิกกะ¹ เป็นถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของผลไม้ โดยถ้อยคำที่พบนั้นเป็นการกล่าวเปรียบเทียบถึงคนที่เสพกาม หรือหลงใหลในผลไม้ และพบคำว่า พืช คือ ผลหรือโทษของการเสพกาม กล่าวคือ การเสพกามเหมือนการกินผลไม้ที่มีพิษ กินเข้าไปทำให้ถึงความตายได้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ ผลไม้ไปยังมโนทัศน์ปลายทาง คือกามซึ่งเป็นการถ่ายทอดความหมายแบบเชิงเดียวได้ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง		มโนทัศน์ปลายทาง
[ผลไม้]		[กาม]
ผลกิมปิกกะ	→	วัตถุกามอันน่าใคร่
ผู้กิน	→	ผู้เสพกาม
พืช	→	โทษของกาม

จากการถ่ายทอดความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผลกิมปิกกะ ซึ่งเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่นำรับประทานแต่กินไม่ได้ เปรียบได้กับวัตถุกามที่น่าปรารถนา คนเห็นย่อมหลงใหล หรือกินเข้าไป แต่หาผู้ไม่มีพิษถึงตาย เปรียบได้กับโทษของกามที่น่าความทุกข์ ความเดือดร้อนมาให้แก่ผู้เสพกามในภายหลัง

5. [กามคือพืช] อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [กามคือพืช] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับพืชมาใช้เปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของพืชกับกามจากข้อมูลพบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของพืช ได้แก่ *ไม้มะเดื่อ ย่านไทร เถาย่านทราย* แสดงตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง 5 กิเลสทั้งหลายมีรากะ เป็นต้น เกิดแต่ความเยื่อใย เกิดในตน เหมือน*ย่านไทร*เกิดแต่ต้นไทร ฉะนั้น กิเลสเป็นอันมาก ชานไปแล้วในกามทั้งหลาย เหมือน*เถาย่านทราย*รั้งรัดไปแล้วในป่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 5 พบว่า ถ้อยคำ ย่านไทร เถาย่านทราย เป็นถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวกับพืช จากการนำถ้อยคำเหล่านี้มาใช้เป็นอุปลักษณ์กล่าวเปรียบเทียบถึงกาม กล่าวคือ ย่านไทร เป็นสิ่งที่ห้อยย้อยลงมาและเถาย่านทรายเป็นเถาวัลย์ที่อยู่ในป่า มีใบใหญ่ เถาย่านทราย รั้งรัดผู้เสพกามให้ตกไปสู่วังวนแห่งกามคุณ 5 เหมือนบุคคลที่หลงอยู่ในป่าลึก ถูกความทุกข์อันเกิดแต่ความอยากเบียดเบียนไม่มีที่สิ้นสุด จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ พืชไปยังมโนทัศน์ปลายทาง คือ กามได้ดังนี้

¹ ผลไม้ที่มีพิษชนิดหนึ่ง ลูกเท่าผลมะม่วงสมบูรณ์ด้วยสี กลิ่นและรส แต่กินเข้าไปแล้วกัดไส้ทำให้ตายได้ พระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่ม 3 ภาค 2, 2539, หน้า293)

มโนทัศน์ต้นทาง

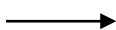
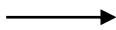
[พืช]

ย่านไทร เถาย่านทราย

ผู้ติดอยู่ในเถา

การรัดรั้ง

การหลงอยู่ในป่า

มโนทัศน์ปลายทาง

[กาม]

วัตถุกาม

ผู้เสพกาม

สิ่งที่ทำให้หลงใหล/การติดอยู่ในกาม

ถูกรอบจำด้วยกาม

จากการถ่ายทอดความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ย่านไทร เถาย่านทราย เปรียบได้กับวัตถุกาม ที่เป็นสิ่งล่อตาล่อใจของคนทั้งหลายชวนให้หลงใหล เพลิดเพลิน เปรียบเหมือนบุคคลที่หลงติดอยู่ในกามนั่นเอง ส่วนเถาย่านทรายคือ วัตถุกามที่คอยรัดรั้งผู้เสพกามไม่ให้หลุดออกไปได้เหมือนการหลงอยู่ในป่าฉะนั้น

6. [กามคือหนี้สิน] อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ [กามคือหนี้สิน] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินมาใช้เปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของของหนี้สินกับกาม จากการศึกษาข้อมูลพบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของหนี้สินได้แก่ *หนี้ หนี้สิน ของยืม* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 6 ดูกรครุฑพืด อริยสาวกก็ฉนั้นแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วย*ของยืม*มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณะที่พบสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทาง คือ หนี้สินไปยังมโนทัศน์ปลายทาง คือ กามซึ่งเป็นการถ่ายทอดความหมายแบบเชิงเดียวได้ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง

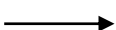
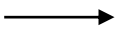
[หนี้สิน]

หนี้ ของยืม

ลูกหนี้

เจ้าหนี้

การไม่เป็นหนี้

มโนทัศน์ปลายทาง

[กาม]

วัตถุกาม

ผู้เสพกามหรือผู้ใคร่ในกาม

โทษของกาม

การไม่หลงติดอยู่ในกาม

จากการถ่ายทอดความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การกู้ยืมหนี้สิน เปรียบได้กับวัตถุกามที่ทำให้เราชอบใจ เช่น เงิน ทอง ของใช้ เป็นต้น เมื่อเรายืมเข้ามา เราก็กเป็นหนี้ เปรียบได้กับผู้เสพกาม หลงในสิ่งที่ยืมมานั้น ไม่คืนสุดท้ายเจ้าหนี้ ตามมาทวงบ้าง ค่าบ้าง ตีบ้าง ชูบ้าง ชำบ้าง เปรียบได้กับโทษของการเสพกาม แต่ถ้าเราไม่มีหนี้ เปรียบได้กับเราไม่ต้องหลงติดอยู่ในกาม

7. [กามคือมนุษย์] อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [กามคือมนุษย์] เป็นการนำมนทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์นำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบหรือนิทศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือนิทศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของมนุษย์กับกาม จากการศึกษาข้อมูล พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของมนุษย์ ได้แก่ *นาง คน คนฉันทาล* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 7 พระศาสดาได้ขับไล่ *นางตันทา นางอติ และนางราคา* ผู้มีรูปน่าทศนอย่างยิ่ง ซึ่งได้มาแล้วในที่นั้นให้หนีไป เหมือนลมพัดปยุ่น ฉะนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 7 พบถ้อยคำที่ว่า นาง เป็นคำที่ใช้หน้าสตรี อยู่ในวงความหมายของมนุษย์ ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบถึงกาม เช่น คำว่า นางตันทา นางอติ นางราคา ทั้ง 3 นางนี้เป็นชื่อของกามทั้งนั้น พระพุทธเจ้าตรัสเปรียบเหมือนสตรีที่คอยยั่ววนอารมณ์ให้เกิดความใคร่ ความกำหนัด จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายระหว่างมนทัศน์ต้นทาง คือ มนุษย์ไปยังมนทัศน์ปลายทาง คือ กามซึ่งเป็นการถ่ายทอดความหมายแบบเชิงเดียวได้ ดังนี้

มนทัศน์ต้นทาง [มนุษย์]		มนทัศน์ปลายทาง [กาม]
นางตันทา ราคา อติ	→	กาม
มนุษย์ปุถุชน	→	ผู้ใคร่ในกาม
ลักษณะที่น่าใคร่ น่าปรารถนา	→	วัตถุกามที่ทำให้หลงใหล
การขับไล่	→	การกำจัดกาม
วิธีขับไล่	→	สมาธิภาวนา

จากการถ่ายทอดความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางตันทา ราคา อติ ที่มีรูปงาม เปรียบได้กับกามชวนให้รักชกให้ใคร่พาใจให้หลง ปุถุชนคนทั่วไป เปรียบได้กับผู้เสกงามเมื่อเจอเข้าเกิดความชอบ ความรัก ความใคร่ ส่วนการขับไล่เปรียบได้กับการกำจัดกาม ส่วนวิธีขับไล่คือใช้สมาธิภาวนากำจัดดังที่พระพุทธองค์ได้กำจัดตอนตรัสรู้

8. [กามคือสิ่งเหนือธรรมชาติ] สิ่งเหนือธรรมชาติ หมายถึง จำพวก พระเจ้า นางฟ้า ปีศาจ มาร เป็นต้น พลังอำนาจที่สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งนั้นๆ ได้ตามใจปรารถนา หรือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เหนือความเป็นจริงตามธรรมชาติ อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [กามคือสิ่งเหนือธรรมชาติ] เป็นการนำมนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่อยู่เหนือความเป็นจริงตามธรรมชาตินำมาใช้เปรียบเทียบหรือนิทศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือนิทศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของสิ่งเหนือธรรมชาติกับกาม จากการศึกษาข้อมูลพบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ *มาร* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 8 กามทั้งหลายเป็นเหตุให้บ้า ให้บั่นเพ้อ ให้จิตมัวเมาเป็นของอัน มาร ตกไว้เพื่อความพินาศของหมู่สัตว์เร็วพลันในโลกนี้มีทางออกไปจากทุกข์ได้ เรารู้ชัดดีแล้วด้วยปัญญา ดูก่อน มาร ผู้มีบาปซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ของผู้ประมาท ท่านไม่รู้จักทางนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 8 พบว่า ถ้อยคำที่ปรากฏเป็นถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายสิ่งเหนือธรรมชาติ นำมาใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบถึงผู้ใคร่ในกาม เช่นถ้อยคำว่า มาร มีใจบาปหยาบช้าคอยกีดกันไม่ให้ทำบุญ หรือบรรลุนิพพาน เปรียบได้กับความลามก กล่าวคือทำให้ผู้หมกมุ่นในกามมีจิตใจเศร้าหมอง มีแต่ความทุกข์ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการถ่ายทอดความหมายระหว่างมนทัศน์ต้นทางคือสิ่งเหนือธรรมชาติ ไปยังมนทัศน์ปลายทางคือกาม ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความหมายแบบเชิงเดียวได้ ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง
[สิ่งเหนือธรรมชาติ]

มาร

กับดัก

ทางออกไปจากทุกข์

พ้นทุกข์

มโนทัศน์ปลายทาง

[กาม]

กาม/กิเลสกาม

สิ่งที่ตั้งใจให้ปรารถนาให้รักใคร่

ใช้ปัญญาพิจารณา

กำจัดกามได้อย่างสิ้นเชิง

จากการถ้อยความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สิ่งเหนือธรรมชาติ คือ มาร เปรียบได้กับกามที่คอยล้างผลาญคุณงามความดี ไม่ให้ไปสู่ที่เจริญได้ กับดัก ก็คือ สิ่งที่ตั้งใจให้ปรารถนาให้รักใคร่ การที่คนเราจะออกไปจากทุกข์ได้คือ ต้องใช้ปัญญาพิจารณาเพื่อไปสู่ทางพ้นทุกข์ จึงสามารถกำจัดกามได้อย่างสิ้นเชิง

9. [กามคืออาวูร] อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ [กามคืออาวูร] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับอาวูรมาเปรียบเทียบกับหรือมโนทัศน์ต้นทางเพื่ออธิบายถึงกามซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบหรือมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ อาวูร กับ กาม จากการศึกษาข้อมูลพบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของอาวูรที่มีถ้อยคำแสดงอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ [กามคืออาวูร] ได้แก่ *ดาบ กระบี่ หอก ลูกศรเป็นเครื่องจองจำ เสี้ยนหนาม* ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 9 คนเหล่าใดสอเสพกามทั้งหลาย คนเหล่านั้นย่อมเข้าถึงนรกเหมือน*ดาบ*ที่ลับคมดีแล้วเชือดเหมือน*กระบี่*ที่ขัดดีแล้วแทงเหมือน*หอก*ที่พุ่งปักอก ต้องเจ็บปวดปานใด กามทั้งหลายเป็นทุกข์ยิ่งกว่านั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากตัวอย่างที่ 9 พบว่า ถ้อยคำอุปลักษณะที่อยู่ในวงความหมายอาวูรนำมาใช้เป็นอุปลักษณะเปรียบเทียบกับถึงกามวัตถุกาม เช่น ถ้อยคำ ดาบ กระบี่ หอก กล่าวคือบุคคลที่หมกมุ่นในกามย่อมถึงนรก ได้รับความทุกข์แสนสาหัส เหมือนถูกเชือดด้วยดาบ หรือถูกกระบี่แทง หรือหอกปักที่อก เป็นของน่ากลัวจากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณะที่พบสามารถแสดงการถ้อยความหมายระหว่างมโนทัศน์ต้นทางคือ อาวูร ไปยังมโนทัศน์ปลายทางคือกาม ซึ่งเป็นการถ้อยความหมายแบบเชิงเดียวได้ดังนี้

มโนทัศน์ต้นทาง

[อาวูร]

ดาบ กระบี่ หอก ลูกศร

ปฏุชน

การเชือด การแทง

นรก

มโนทัศน์ปลายทาง

[กาม]

วัตถุกาม

ผู้เสพกาม

การลงโทษที่เกิดจากกาม

ความรุ่มร้อน ไม่สบายใจ

จากการถ้อยความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ดาบ กระบี่ หอก ลูกศรเปรียบได้กับวัตถุกามที่บุคคลหลงใหล ใคร่แล้ว ย่อมถูกเชือดแทง ด้วยอาวูรอื่นๆ ได้รับความเจ็บปวดทรมาน เหมือนตกนรกทั้งเป็น กล่าวคือได้รับผลจากการเสพกามนั่นเอง

สรุป

ผลการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกามในพระสูตรตันตปิฎกสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกาม 9 ประเภท ได้แก่ [กามคือกระดุก] [กามคือวัตถุสิ่งของ] [กามคือสัตว์] [กามคือผลไม้] [กามคือพืช] [กามคือหนี้สิน] [กามคือมนุษย์] [กามคือสิ่งเหนือธรรมชาติ] และ [กามคืออาวุธ] ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบดังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า มีการเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมอย่างได้ชัดเจนเกี่ยวกับกาม ฉะนั้นจากผลการวิจัยนี้ ทำให้เราตระหนักว่า สิ่งที่ถูกเปรียบกับกามล้วนเป็นสิ่งที่น่ากลัว มีโทษมาก กามเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องรู้เท่าทันอารมณ์และหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล และมนุษย์จะต้องฝึกจิตของตนให้ตั้งมั่น ไม่หลงไหลไปตามอำนาจกาม ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วชวน จึงจะหลุดพ้นจากห้วงของกามได้

อภิปรายผล

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกาม ทั้ง 9 ประเภทที่พบนี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า กามเป็นสิ่งไม่ดี เป็นสิ่งที่น่ากลัว ทำให้เกิดความทุกข์ ความคับแค้นใจ มีทั้งอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่พบในงานวิจัยของ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555, หน้า 24) ที่ศึกษาในเรื่องของกิเลส และมีทั้งอุปลักษณ์ที่พบในงานวิจัยนี้เท่านั้น โดยอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่พบมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ ได้แก่อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ กิเลส คือ วัตถุสิ่งของ กิเลสคือสิ่งมีชีวิต (มนุษย์ สัตว์ ฯลฯ) ส่วนอุปลักษณ์ที่พบในงานวิจัยนี้เท่านั้นได้แก่ กามคือกระดุก กามคือหนี้สิน กามคือสิ่งเหนือธรรมชาติ กามคืออาวุธ การพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาชี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์และสัตว์ล้วนมีความใคร่ ความอยากในกามไม่มีที่สิ้นสุด ส่วนอุปลักษณ์ที่พบเฉพาะในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสเปรียบ กามเป็นสิ่งที่น่ากลัว มีโทษมาก มีความเสียดแทงใจ นำความเจ็บปวดมาให้แก่ผู้เสพกาม ฉะนั้นแล้วมนุษย์ควรมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น ควรหลีกเลี่ยงจากกาม ไม่หมกมุ่นในกาม ตามใจอยากมากจนเกินไป เพราะกามนำมาซึ่งความทุกข์

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับกามในงานวิจัยนี้ทำให้เราได้ตระหนักถึงแนวคิดบางประการในการเป็นอยู่ของมนุษย์ กล่าวคือ การเป็นอยู่ของมนุษย์ในชีวิตประจำวันนั้นล้วนมีแต่สิ่งที่ล่อตาล่อใจ ชักให้ใคร่พาใจให้หลงดังปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกที่ชี้ให้เห็นว่า วงความหมายต้นทางที่พระพุทธเจ้าตรัสเปรียบกับกาม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์รู้จัก และเข้าใจเป็นอย่างดี เช่นกระดุก วัตถุสิ่งของ สัตว์ ผลไม้ พืช หนี้สิน มนุษย์ อาวุธ รวมถึงสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่เรียกกันว่า มาร มนุษย์ก็ทราบดีว่า มันเป็นอุปสรรคหรือศัตรูภายในจิตใจของเรา ทำให้เราไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งที่เราเข้าใจว่า มาร อาจหมายถึงมนุษย์ด้วยกันก็ได้ ที่ทำให้เราไม่สมหวังหรือมาขัดขวางในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

การศึกษาในครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า สัตว์โลกผู้ยินดีด้วยความกำหนัดในกาม ถูกความกำหนัดเพราะความชอบเกี่ยวข้องไว้ ต้องเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกิเลส กรรม วิบาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีระพล สุขแสง (2546, หน้า 1-2) ที่ได้ศึกษากิเลสตามแนวคิดของพุทธศาสนาเถรวาท พบว่ากิเลสเป็นสาเหตุทำให้จิตเศร้าหมองและขัดขวางความเจริญทางจิต โดยที่พฤติกรรมของบุคคลปรากฏทางกายและวาจาเกิดจากการกระตุ้นเร้าของกิเลสภายในจิตใจ พฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของกิเลส จัดเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เพราะเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น กิเลสเป็นต้นตอของปัญหาชีวิตที่ทำให้มนุษย์ประสบความทุกข์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวคือ ในระยะสั้นชีวิตได้รับความทุกข์

เพราะประสบสิ่งไม่พึงประสงค์ สูญเสียสิ่งพึงประสงค์ หรือไม่ได้รับผลตามความคาดหวัง ส่วนในระยะยาวชีวิตได้รับความทุกข์เพราะการเกิด การแก่ การเจ็บ และการตายในสังสารวัฏ นอกจากนี้ การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับกามในพระสูตรตันตปิฎกยังแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมมากสำหรับการใช้ในปริจเฉททางศาสนาเพราะเป็นวิธีการเบื้องต้นที่ทำให้ผู้ที่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางศาสนาสามารถทำความเข้าใจแนวคิดที่เป็นนามธรรมผ่านถ้อยคำที่ตนรู้จักแล้ว ซึ่งลักษณะภาษาที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบ เนื่องจากอุปลักษณ์สามารถเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ (ปิยภรณ์ อบแพทย์, 2552, หน้า 162)

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นมนทัศน์ทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอยู่ของมนุษย์ในชีวิตประจำวันอีกด้วย กล่าวคือ ทำให้เราได้ตระหนักถึงโทษของกาม อันเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเปรียบไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อเตือนสติให้มนุษย์เราดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่หลงมัวเมาในกาม ไม่ตามใจอยากมากเกินไป ฉะนั้นเพื่อให้มนุษย์เรามีชีวิตที่สดใส มีจิตใจที่เบิกบาน ไม่ตกไปในอำนาจของกาม วิธีที่ดีที่สุด ก็คือ การฝึกจิต หรืออบรมจิต และดำเนินชีวิตของตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มีสติรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอๆ ไม่เป็นทุกข์เพราะกามอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาอุปลักษณ์กามที่พบในหนังสือประเภทอื่นๆ เช่น นวนิยาย หนังสือธรรมะ เทศน์มหาชาติ เป็นต้น เนื่องจากว่างานวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะในพระสูตรตันตปิฎกเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- ปิยภรณ์ อบแพทย. (2542). **อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีระพล สุขแสง. (2546). **การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). กิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนต์สนธิในภาษาไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์**, 19(2), 24-25.
- Lakoff, G., & M. Johnson. (1980). **Metaphors We Live By**. Chicago: The University of Chicago Press.

